

Отже, бібліохаби є інноваційним форматом функціонування бібліотечних установ, який останніми роками активно розвивається в Україні. Вони трансформують традиційне уявлення про бібліотеку як місце зберігання та видачі книжкових фондів, надаючи їй статусу багатфункціонального центру культурного життя, освіти та соціального розвитку громади.

Реалізація концепції відкритого простору в межах бібліохабу є складним і багаторівневим процесом, що потребує ретельного планування та врахування потреб різноманітних категорій користувачів. Основоположними принципами організації такого простору виступають відкритість, гнучкість, мобільність і комфорт. Запровадження подібної моделі функціонування бібліотеки сприяє залученню нової аудиторії, підвищенню рівня задоволеності користувачів та загалом активізує розвиток місцевої спільноти, оскільки бібліохаб стає середовищем для спілкування, співпраці та реалізації індивідуальних і колективних ініціатив. Зберігаючи свою класичну функцію надання документних ресурсів, бібліохаби водночас виконують роль активних осередків інформаційної культури.

Список використаних джерел

1. Антоненко Д. «Smart-бібліотека» як інноваційний бібліотекознавчий термін. *Вісник ХДАК*. 2024. Вип. 66. С. 89–99.
2. Добровольська В. В., Чередник Л. А. Інноваційна діяльність бібліотек в умовах цифрового суспільства. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 1. С. 5–11.
3. Хрущ С. Інноваційний медіапростір сучасної бібліотеки: аксіологічні орієнтири функціонування. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. Вип. 9. С. 70–78.
4. Яковенко О. Г., Венідиктова А. В., Василенко О. М. Бібліотечні послуги: облік, статистика, ефективність: наук.-метод. посіб. Київ: НБУВ, 2019. 132 с.

УДК 025.21:027.7(477)=161.2

Шафранова Дар'я Дмитрівна

**(наук. керівник – д-р екон. наук, професор, в. о. зав. кафедри Анісімова О. М.)
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця**

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНОМОВНОГО БІБЛІОТЕЧНОГО ФОНДУ: СТРАТЕГІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. Формування україномовного бібліотечного фонду сьогодні є важливим питанням. Розглянуто стратегії розвитку бібліотечної справи та розвитку читання. Популяризація україномовного фонду у бібліотеках – це не тільки певна стратегія і збереження мови, а і розвиток культури та збереження національної спадщини України. Визначено коло проблем: застарілість літератури, недостатнє фінансування та обмежений доступ. Запропоновано перспективи розвитку україномовного бібліотечного фонду.

Ключові слова: бібліотека, бібліотечний фонд, україномовний фонд, стратегія, популяризація української книги.

Питання українізації поставало задовго до повномасштабного вторгнення, але не набувало значної актуальності. У 2014 році, після окупації Криму та Донбасу РФ у бібліотеках України залишалося більше 40 % російськомовної літератури. Це була не тільки російськомовна класика, але і література політичного, наукового та навчального характеру.

З 2014 року міністерство вживає певних заходів для зменшення впливу російської інформаційної продукції на українське суспільство. Зокрема, Верховна Рада ухвалила закон «Внесення змін до деяких законів України щодо обмеження доступу на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту», який спрямований на обмеження надходження та розповсюдження на українському ринку іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту [1].

Бібліотечний фонд – це упорядковане зібрання документів, що зберігаються в бібліотеці. Бібліотечні фонди містять друковані твори (книги, журнали) та інші документи (прозорі плівки, мікрофільми, цифрові документи). Фонд не є випадковою колекцією документів, а відібраний за своїми критеріями з огляду на місію бібліотеки та потреб її читачів.

Отже, як зазначалось вище, україномовні бібліотеки сьогодні все більше набирають актуальності. Для того, щоб бібліотеки різних категорій розвивались та формували саме україномовний фонд, потрібно запровадити певну низку стратегій. Стратегія є рамковим документом, який формує бачення та визначає пріоритети, завдання та основні дії для досягнення якісних змін у діяльності бібліотеки.

У 2016 році Кабмін затвердив Стратегію розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» [2]. У документі визначено ключові проблеми та пріоритети діяльності бібліотек, зокрема наголошено на необхідності оновлення та збагачення бібліотечного фонду за рахунок україномовних видань. До того ж у 2023 році затверджено Стратегію розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія», яка передбачає заходи щодо популяризації читання українською мовою та підтримки національного книговидавництва [3]. Основні напрями стратегії наведено на рис. 1.

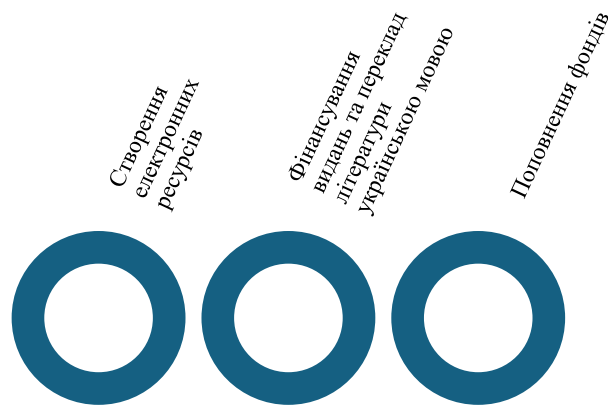

Рисунок 1 – Основні напрями Стратегії розвитку читання до 2032 року «Читання як життєва стратегія» [3]

1. Оцифрування україномовної літератури. Але водночас дуже важливо не відмовлятися від звичайної друкованої літератури, адже вона сприяє розвитку пам'яті, розвиває мислення та допомагає розслабитися, гарно провівши час на дозвіллі [7].

2. Необхідно здійснювати видання та переклад літератури українською мовою, а також забезпечувати широкий спектр заходів із просування української книги. Для реалізації цих завдань необхідним є залучення фінансових ресурсів. Бібліотеки мають активно долучатися до участі в грантових конкурсах та програмах фінансування, спрямованих на підтримку видавничої справи й популяризацію читання.

3. Поповнення фондів через розробку та реалізацію програм щодо рівномірного постачання у бібліотеки українських книг [5].

Однак на цьому шляху виникають значні проблеми, які потребують уваги та вирішення (рис. 2). Бібліотечні установи стикаються з численними викликами: зміни інформаційних запитів сучасних читачів, розвиток цифрових технологій, зростання конкуренції тощо [4].

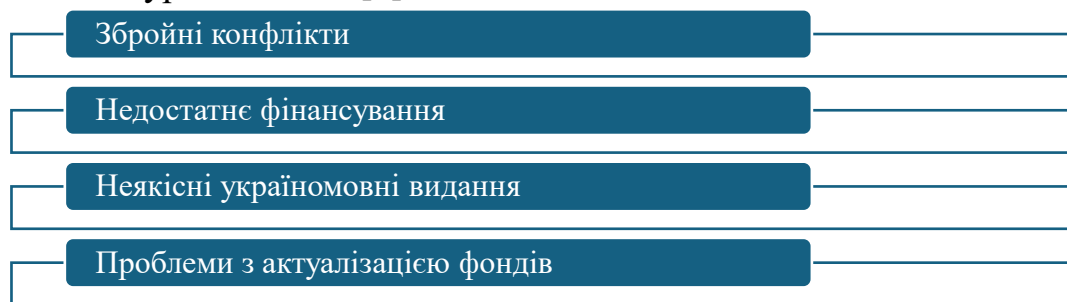

Рисунок 2 – Проблеми формування україномовного бібліотечного фонду

Через повномасштабне вторгнення рф в Україну фонди на окупованих територіях знищені зовсім або значно пошкоджені [5]. Багато бібліотек стикаються з бюджетними обмеженнями, які ускладнюють придбання нових українських видань. Порушення та скорочення фінансування призводить до зменшення доходів від нової літератури [6].

Через серйозний дефіцит україномовної літератури та стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту використання машинного перекладу для адаптації іноземних видань стало трендом. Однак такий підхід часто супроводжується низькою якістю перекладу, що може негативно вплинути на сприйняття тексту читачем і знизити загальний рівень довіри до перекладеного матеріалу.

Процес зняття з реєстрації документів – це складний і ресурсомісткий процес, який потребує значних трудових та часових витрат. У сучасних умовах бібліотеки часто не мають достатнього персоналу для ефективного виконання цієї функції. Основною причиною нестачі кадрів є низький рівень оплати праці, що знижує привабливість бібліотечної професії як професійного середовища.

Перспективи розвитку україномовного бібліотечного фонду:

1. Збільшення фінансової підтримки. Держава має визнати стратегічну важливість інвестування у розвиток національного культурного продукту, особливо української книги та бібліотечної справи. Забезпечення належного рівня фінансу-

вання та створення умов для залучення молодих спеціалістів у бібліотечну галузь є важливими факторами для бібліотечної галузі та її сталого функціонування в умовах сучасного світу [6].

2. Переймання нового досвіду у ЄС. У багатьох європейських державах бібліотеки сьогодні виконують роль сучасних багатогранних хабів. Вони – не лише місця для читання книжок, а перетворилися на відкриті простори для навчання, спілкування та культурного збагачення. Серед ключових функцій таких бібліотек – організація лекцій, тренінгів, тематичних подій, сприяння соціальній інтеграції, мережевій взаємодії та неформальній освіті. Цей підхід суттєво збільшує привабливість бібліотек серед людей різного віку.

3. Відновлення та збереження у післявоєнний період. Після закінчення війни потрібно реставрувати та відновлювати фонди. Але для цього потрібні уже розроблені програми, проєкти та кошти. Саме це сприятиме збереженню культурної спадщини [6].

Отже, українським бібліотекам є куди розвиватись, але для цього потрібне належне фінансування, популяризація української мови та книги, нові розробки і проєкти, а найголовніше – відсутність воєнних конфліктів.

Список використаних джерел

1. Проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів. *Верховна Рада України офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-18#Text> (дата звернення: 26.03.2025).
2. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України». *Кабінет Міністрів України*. Прийняття від 23.03.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 26.03.2025).
3. Про схвалення Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» та затвердження операційного плану її реалізації на 2023–2025 роки. *Кабінет Міністрів України*. Редакція від 11.02.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 01.04.2025).
4. Анісімова О. М., Яворська Т. М. Стратегічне управління в діяльності бібліотек. *Вісник Книжкової палати*. 2024. Вип. № 3. С. 37–45. DOI: 10.36273/2076-9555.2024.3(332).37-45.
5. Досліджуємо історію проблеми. *Публічна бібліотека територіальної громади*. 15.02.2024. URL: https://oth.nlu.org.ua/?p=8947&utm_source (дата звернення: 30.03.2025).
6. Кравченко О. Комплектування фонду бібліотеки ВНЗ у сучасних умовах (з досвіду роботи бібліотеки Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет»). *Вісник Львівського університету. Серія книгозн. бібліот. та інф. технол.* 2014. Вип. 9. С. 211–215. URL: <https://surl.li/teuqcm> (дата звернення: 06.04.2025).
7. Яворська Т. М., Ребреньок А. Л. Документні ресурси бібліотек України: проблема дерусифікації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 2. С. 63–68.
8. Анісімова О. М., Крисько Н. М. Сучасна українська книга в житті молоді через призму соціологічного дослідження. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2019. № 4. С. 21–31. DOI: 10.32461/2409-9805.4.2019.189843.

